

Кніга-клон, гіганцкі павук, пачатак новай цывілізацыі

Такімі ўстрашальнымі эпітэтамі, прыдатнымі для фантастычных апавяданняў, многія ўдзельнікі "круглага стала" называлі электронную кнігу, з'яўленне якой, па іх меркаванні, нясе небяспеку для старых добрых і прасякнутых друкарскім водарам папяровых выданняў. Выступленне чарнагорскага паэта і празаіка Слабадана Вуканавіча нагадала адчайную оду электроннай кнізе як чамусьці адначасова жахліваму, невядомаму, але і прыўкраснаму. "Электронная кніга, назавём яе кніга-клон, падкажа, дзе вы спыніліся, пажадае вам прыемнага чытання і добрай ночы, дазволіць чытаць пад музыку Чайкоўскага, Шапэна, Грыга, Бетховена. Важыць яна 300 грамаў, велічынёй з аловак, а ў яе памяшчаецца 200 кніг, і гэты аб'ём узрасце яшчэ ў шмат разоў. Кампанія "Амазон" заяўляе, што адначасова са 100 класічнымі кнігамі прадаецца 180 электронных. Кола рушыла і ўжо не спыніцца. Электронныя кнігі стануць часткай нашай адукацыі і духоўных патрабаванняў. Не трэба хадзіць у бібліятэку, рэдкія кнігі мы будзем атрымліваць па "емэйлу". Іх выданне не патрабуе затрат на паперу, фарбы і іншыя матэрыялы, што дае шанец электронным выдаўцам. Хоць мы яе не чакалі, з'явілася прынцэса на зярнятку чыпа", — нагнае прарочую атмасферу чарнагорскі пісьменнік. І тут жа ўзрушана тлумачыць сваё стаўленне да непазбежнага і няўмольнага прагрэсу, што прымушае літаратуру вылузніцца з папяровага аблічча: "Раней я раздражнёна адмаўляўся ад працы з электроннымі выданнямі, але прызнаюся, я пераможаны. Я стаў супрацоўнічаць з імі. Пракаўтнуў мяне гіганцкі павук. Пачынаецца эра электроннай кнігі. Яна рэальнасць. А я — мінулае. Трымаю ў руцэ папяровую кнігу".

Развагі пра наступленне "кнігаробатаў" падтрымала пісьменніца Раіса Баравікова: "Электронная і папяровая кнігі — як дзве паралельныя прамыя, што ніколі не сыдуцца. Талент заўсёды замяшаны на энергетыцы

Узбагачаць нацыянальнае праз цікавасць да сусветнага

"Круглы стол" "Літаратура як сродак міжкультурнага дыялога", што адбыўся ў межах Дня беларускага пісьменства ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, быў настолькі тэматычна ўсёахопны і разнастайны, што, здавалася, кожны ўдзельнік проста распавядаў пра найбольш важныя і балючыя для яго культурныя праблемы, і выступ сам сабой клаўся ў адну з тэм, прапанаваных арганізатарамі — выдавецтвам "Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі", РВУ "Літаратура і Мастацтва" і Саюзам пісьменнікаў Беларусі. Але найбольш яркія прамовы былі прысвечаны небяспецы альбо наадварот, новым магчымасцям, якія нясе нам электронная кніга, перакладчыцкім праблемам, а таксама пытанням культурнага сяброўства і глабалізацыі.

рыхтаваць, патрэбныя тэа ж самыя перакладчыкі, ілюстратары, рэдактары, карэктары і гэтак далей, а пра гэта часам забываюцца. Канечне, можна выпусціць энцыклапедыю на дыску, альбо выкласці ў Інтэрнэт, як, прадстаўлена, напрыклад, вядомая энцыклапедыя "Брытаніка". Але патрэбна пэўная група людзей, якая б пастаянна абнаўляла інфармацыю, а гэта вялікія выдаткі, якія можа сабе дазволіць не кожнае выдавецтва. Апроч таго, не трэба забывацца пра пірацтва. Да прыкладу, ёсць вольная энцыклапедыя "Вікіпедыя", цудоўны праект, які робіцца рукамі тысяч энтузіястаў. Але яны без усялякага сумлення перадрукоў-

зуюна, электронная кніга, як бы яе не хвалілі, не перадае сляды эпохі, шрыфты, паперу, вокладку. Яна як тэлевізар, што вочы псуе, на маю думку. Вядома ж, лепш выдаваць факсімільна. Але электроннае капіраванне можа зрабіць кнігу даступнай і даць магчымасць людзям, у якіх ёсць у кішэні электронныя чыгалькі, вельмі проста з ёй азнаёміцца".

Перакладчыкі хочуць мець свой часопіс і аб'яднацца ў саюз

Беларускі перакладчык Ігар Найдзёнкаў згадаў часопіс "Всемирная литература", які выходзіў цягам 13 гадоў, а летась на 113

прапанова тычыцца прыцягнення ўвагі да нашых кніг на сусветным рынку. Мне здаецца, настаў час, каб у нашым Саюзе пісьменнікаў альбо Міністэрстве інфармацыі былі створаныя нейкія падраздзяленні, якія рабілі б рэфераты і анатацыі ўсіх нашых выданняў на асноўных еўрапейскіх, а, магчыма, і сусветных мовах. Спецыялісты для гэтага сёння ёсць".

Сваё, чужое і агульнае

Гаворка пра літаратурных сяброў Беларусі, якую распачаў Мікалай Нікалаеў, мела амаль прытчавы характар, бо была праілюстраваная незвычайнай гісторыяй: "Гэтым летам да мяне пры-

Саветнік пасла Грузіі ў Рэспубліцы Беларусь Зураб Хунтуа распавёў пра сучасныя культурныя сувязі. Паводле яго слоў, зараз журналісты Белтэлерадыёкампаніі здымаюць фільм пра Грузію, а пасля і грузінская здымачная група прыедзе да нас, каб стварыць кіно пра Беларусь. Грузінскі дыпламат адзначыў, што яго суайчыннікі добра ставяцца да беларусаў: "Адна ваша журналістка выйшла ў Тбілісі на праспект Руставелі, калі было шматлюдна, і пачала аптытваць людзей, што яны ведаюць пра Беларусь. Аказалася, што 8 з 10 чалавек (праўда, пераважна старэйшага пакалення) былі даведаныя ў справах вашай краіны". Ён таксама распавёў, што самым простым пацвярджэннем цёплых культурных кантактаў стане зборнік класікаў грузінскай паэзіі ў перакладзе на беларускую мову. Кніга з'яўляецца агульным праектам "Грузінскай энцыклапедыі" і "Беларускай энцыклапедыі імя Петруся Броўкі" і пабачыць свет у хуткім часе. "Хацелася б, каб і класіка вашай паэзіі была выдадзена па-грузінску", — ад-

чалавека. Машина ніколі гэтага не перадае. Бо гэта віртуальны свет, а папяровая кніга — штосьці матэрыяльнае. Нават калі мы глядзім на паліцы нашай хатняй бібліятэкі, да адной кнігі ляжыць душа і цягнецца міжволі рука, а другая наадварот адштурхоўвае". Падобнае лірычнае меркаванне выказаў і намеснік галоўнага рэдактара расійскага часопіса "Наш современник" Аляксандр Казінцаў: "Не трэба баяцца, што новыя формы адпрэчаць старыя. Якая карысць у тым, што кніга электронная мала важыць? Цяжар кніг сапраўды евангельскі, яго лёгка несці. І я берагу ў сваёй бібліятэцы кнігі XX стагоддзя з кранальнымі подпісамі, іх мой дзядуля дарыў бабулі. У гэтым таксама ёсць музыка, не электронная, а музыка душы, якая гучыць грамчэй". Дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман Матульскі выказаўся пра электронныя носбіты спакойна, без страху перад будучыняй: "У гэтых сценах захоўваюцца мільёны папяровых кніг, ёсць кнігі, якія трымалі ў руках Гутэнберг і Скарына. Але ў нашай бібліятэцы ёсць і электронныя кнігі. А праз 10 — 15 гадоў іх будзе таксама шмат. Мы не падзяляем электронныя і папяровыя выданні: не важна, на чым напісаны твор, важна кім і як".

Дырэктар Літоўскага інстытута выдавецтваў і энцыклапедыі Рымантас Карэцкас падзяліўся сваім прагматычным выдавецкім поглядам на праблему: "Для мяне як выдаўца з'яўленне электроннай кнігі — гэта кашмар. Калі электронная кніга — гэта машына, то мне хочацца спытаць: хто будзе заліваць у яе бензін, які каштуе дорага? Электронная кніга прадаецца нашмат танней за папяровую, але каб яе пад-

уважылі сумясні перадрукоўваюць у нас артыкулы, а мы не можам працаваць бясплатна. Пакуль што няма гэтай культуры і павагі да творчасці аўтара. Я думаю, для Літвы электронныя кнігі ўсё ж яшчэ дарагое задавальненне. Можна выпускаць электронныя падручнікі, ці тыя выданні, выпуск якіх фінансуецца дзяржавай. Бывае, што электронныя крамы дазваляюць маладым аўтарам распаўсюджваць праз іх свае творы. Грошы ім не плацяць, але даюць магчымасць праславіцца. Гэта прыводзіць да таго, што з'яўляецца шмат пошлых і бяздарных тэкстаў". Яго калега па выдавецкай справе, дырэктар выдавецтва "Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі" Таццяна Бялова бачыць у электроннай кнізе не толькі мінусы: "Мне здаецца, што электронная кніга мае права на існаванне як праграмны прадукт. Бо для энцыклапедыі, безумоўна, вельмі важная ўзнаўляльная база. Каб па меры змены інфармацыі не перавыдаваць тамы ці пісаць каментарыі, а проста дапаўняць электроннае выданне".

Супрацоўнік Расійскай публічнай бібліятэкі імя М. Е. Салтыкова-Шчадрына, навуковец Мікалай Нікалаеў распавёў, што электронныя выданні — добрая магчымасць вярнуць на радзіму многае са страчанай беларускай спадчыны: "Пасля рэвалюцыі было знішчана вельмі шмат беларускіх кніг і ацалела толькі тое, што захавалася ў спецсховых, якія цяпер адкрытыя. Многія выданні 1920 — 1930 гадоў былі страчаныя для майго пакалення, пра іх нельга было гаварыць, таму што альбо аўтар сядзеў, альбо рэдактар, альбо дырэктар выдавецтва. І сёння гэтую частку кніг трэба вярнуць сучаснаму чытачу, бо застаўся прабел у кніжнай культуры. Бе-

ліжам 13 гадоў, а летас на 113 нумары спыніў сваё існаванне (выступоўца не аб'яшваў увагай містычнасць лічбаў). Цяпер выданне існуе як невялікі дадатак да часопіса "Нёман" і, па словах Найдзёнкі, перакладчыкам цяжка разгарнуць шырокую дзейнасць на такой сціплай пляцоўцы: "Раней "Всемирная литература" на 220 старонках друкавала паэзію, прозу, публіцыстыку, дарожныя нататкі аўтараў з больш як 40 краін свету. Але часопіс быў занадта элітарны і, відаць, не знайшоў свайго чытача. Я спадзяюся, што зноў з'явіцца часопіс перакладной літаратуры, магчыма, больш даступны і разлічаны на масавага чытача. Гэта сёння вельмі неабходна". Перакладчыца Зінаіда Краснеўская таксама выступіла з канкрэтнымі і выразна акрэсленымі прапановамі: "Нядаўна прачытала, што рэдакцыя часопіса "Нёман" ініцыюе стварэнне клуба перакладчыкаў. Выдатная ініцыятыва. Толькі баюся, што невялікі калектыў часопіса літаральна заблытаецца ў плыні тых людзей, якія сябе сёння называюць перакладчыкамі. Мне здаецца, можна перайсці да ідэі больш высокай якасці. Думаю, наша грамадства, дзяржава і інтэлектуалы саспелі, каб усё ж такі стварыць саюз перакладчыкаў. 20 гадоў таму я асабіста ўдзельнічала ў устаноўчым з'ездзе Саюза перакладчыкаў СССР. Пасля вядомыя падзеі пахавалі гэтую вельмі добрую ідэю. Але ў Расіі Саюз перакладчыкаў ёсць, і нядаўна прадстаўнікі Беларусі ўдзельнічалі ў яго з'ездзе, у прыватнасці, Юрый Сапажкоў. Тым больш, у Мінску функцыянуе камерцыйнае прадпрыемства пад назвай "Гільдыя перакладчыкаў". Наколькі я разумею, камерцыйная фірма прысвоіла сабе статус грамадскай арганізацыі і прадае пэўны інтэлектуальны прадукт. Другая мая

ляцеў сябар, прафесар з Японіі Токуакі Баннай. Ён падарыў мне кніжку 1929 года на японскай мове. Раптам я ўбачыў у ёй фотаздымкі беларускіх пісьменнікаў. Аўтар кнігі — Удзяку Акіта, вядомы японскі драматург, у свой час 15 яго п'ес ішлі ва ўсіх такіх тэатрах. І вось у 1928 годзе ён наведваў Беларусь. Тут яго добра прымалі, пра яго пісалі ў газетах, былі апублікаваныя яго фотаздымкі з рознымі пісьменнікамі. Апроч Беларусі, ён наведваў таксама Расію і Украіну. Вярнуўшыся, драматург напісаў кніжку "Маладая Савецкая Расія". А потым, калі памёр у 1963 годзе, выйшла 5 тамоў яго мемуараў. І вось мы з Токуакі Баннаем вырашылі знайсці, што пісалі пра яго ў Беларусі. Напрыклад, газета "Савецкая Беларусь" ўпершыню надрукавала японскія іерогліфы. Гэта была хайку з перакладам на беларускую мову. Цяпер мой сябар перакладае частку мемуараў Удзяку Акіта, я шукаю беларускія матэрыялы. І мы, магчыма, на наступнай канферэнцыі ўжо прадставім работу пра тое, як беларускія пісьменнікі сустракаліся з пісьменнікамі іншых краін. Дарэчы, у кніжцы 1929 года былі ягоныя фотаздымкі з самымі рознымі беларускімі пісьменнікамі — Кандратам Крапівой, Змітраком Бядулем, Пятром Глебкам, Паўлюком Шукайлам ды іншымі. У Японіі быў арганізаваны музей паважанага пісьменніка, але ў мінулым годзе з-за крызісу яго зачынілі. Я зацікавіўся, дзе ж архівы гэтага музея? Яны ж могуць быць важнымі для беларуска-японскіх сувязей. Мой сябар абяцаў даведацца пра гэта. І я заклікаю, каб у Беларусі больш ведалі пра сувязі беларускіх і замежных пісьменнікаў".

значыў дыпламат. Літаратуразнаўца Іван Чарота разважаў на тэму глабалізацыі, на гэтым жа засяродзілася і літаратуразнаўца Ева Лявонава. Яе выступ быў вельмі ўсхваляваны і эмацыйны, бо казалася яна пра самае балючае і актуальнае: "Я не супраць таго, што ў школах сёлета была павялічана колькасць гадзін англійскай мовы, умоўна кажучы, мовы глабалізацыі, але ўсё ж такі хацелася б, каб колькасць гадзін роднай мовы была хця б адпаведная. Цяжкая сітуацыя і з літаратурай. Праводзячы заняткі на рамана-германскім аддзяленні філалагічнага факультэта, я часам згадваю пэўных беларускіх аўтараў, а студэнты пра іх і не чулі. Чаму? Таму што ў іх быў выбар — вывучаць рускую ці беларускую літаратуру. І яны выбіралі рускую. Таксама неабходна развіваць параўнальнае літаратуразнаўства, каб патлумачыць чытачу, што родніць нашу літаратуру з іншымі, а чым мы адметныя. Напрыклад, лічыцца, што тэма Чарнобыля вылучае славянскія літаратуры з ліку іншых. Але мала хто ведае, што першы твор пра Чарнобыльскую катастрофу быў напісаны не беларускім пісьменнікам, а нямецкім — аповесць "Аварыя" Крысты Вольф. І гэта недасягальнай філасофскай глыбіні твор, які даўно трэба было б перакласці на беларускую мову. Гэта аповесць не толькі пра Чарнобыль, а пра небяспеку глабальнай катастрофы ўвогуле, у тым ліку і страты гістарычнай і нацыянальнай памяці. Таму трэба не супрацьстаяць чужым культурам, а ўзбагачацца імі, развіваючы пры гэтым і сваю нацыянальную".

Саша ДОРСКАЯ

Фота Кастуся Дробава